

Ukážka 1

Ezop: O vojakovi a koňovi

Kedysi dávno žil istý vojak, ktorý sa veľmi pekne staral o svojho koňa. Dobre vedel, že jeho život závisí v boji od jeho koňa. Vždy krmil koňa najlepším ovsom, dával mu piť čistú vodu a dobre ho vždy vyčesal kefou, aby mal ligotavú a zdravú srst'. Večer si neľahol vojak spať skôr, kým nebolo postarané o koňa. Koník za to svojmu pánovi dobre slúžil, nosil ho do boja, nikdy sa v útoku nesplašil a vždy ho rýchlo odniesol do bezpečia. Jedného dňa sa vojna skončila a vojak sa vrátil domov. Stal sa z neho roľník, začal pracovať na poli aj s koňom, ktorý ťahal pluh, oral a vykonával všetky ťažké práce. Pretože už nebolo treba bojovať, roľník – bývalý vojak, krmil svojho koňa biednymi plevami, nestaral sa o neho. Koník chradol, slabol, pretože ho zanedbávali. Po čase vypukla opäť vojna. Roľník si obliekol brnenie a rozkázal priviesť koňa. Vyčesali ho kefou, dali najesť, napiť a založili sedlo. Keď to všetko vykonali, vojak vysadol na koňa a koňovi sa podlomili kolená. Za tie roky, čo ho zanedbávali, kôň zoslabol a nevládal uniesť svojho pána. Takto povedal smutný kôň svojmu pánovi: „Ďalej musíš ísť peši. Za tie roky lopoty a slabej stravy sa zo mňa stal somár. A somára nezmeniš na koňa, kedykoľvek si zmyslíš!“

1. Aké poučenie vyplýva z ukážky 1?

- Ak chceme, aby nám niečo dobre slúžilo, musíme sa o to dobre starať.
- To, čo má pre nás najväčšiu cenu, si zvyčajne ceníme najmenej.
- Každé zviera má slúžiť v čase vojny.
- Nič nevydrží večne.

2. Ktorý slohový postup dominuje v ukážke 1?

- opisný
- rozprávací
- informačný
- výkladový

3. Ktorá charakteristika sa vzťahuje na bájku?

- zachytáva skutočnú udalosť, vystupujú v nej okrem ľudí aj rastliny a zvieratá
- vyplýva z nej poučenie, alegoricky zobrazuje zlé ľudské vlastnosti
- zobrazuje dávne predstavy ľudí o vzniku sveta a človeka
- postavou je zvyčajne známa osobnosť, zobrazuje významnú historickú udalosť

4. Z ukážky 1 vypíš, čím krmil roľník – bývalý vojak, koňa?

5. Nájdi v ukážke 1 jednoslabičné slovo so slabikotvornou spoluhláskou.

6. Napíš základný tvar (N) prvého stupňa prídavného mena *najlepším*.

7. Vypíš z ukážky 1, čo sa stalo po čase s koňom, o ktorého sa nestarali.

8. Vypíš z ukážky 1 slovo s kladným citovým zafarbením.

9. V ktorej možnosti je slovo správne rozdelené na slabiky?

- a) za-ne-dbá-va-li
- b) zan-ed-báv-ali
- c) zan-ed-bá-va-li
- d) za-ned-bá-va-li

10. Vypíš z ukážky 1 číslovku.

11. Utvor N pl. od slovného spojenia *istý vojak*.

12. Vypíš z ukážky 1 jednoduché prirad'ovacie súvetie.

13. Urči typ melódie vo vete: *Po čase vypukla opäť vojna*.

14. Ktorým slovtvorným postupom vzniklo slovo *bojaschopný*?

- a) odvodzovaním
- b) skracovaním
- c) skladaním
- d) spájaním

15. Napiš, podľa ktorého vzoru sa skloňuje slovo *kôň*:

- a) v jednotnom čísle – _____
- b) v množnom čísle – _____

16. Vypíš z nasledujúcej vety podmet a urči jeho druh: *Ďalej musíš ísť peši*.

- a) podmet – _____
- b) druh podmetu – _____

17. Urči, ktorý slovný druh nechýba vo vete:

Dobre vedel, že jeho život závisí v boji od jeho koňa.

- a) číslovka
- b) častica
- c) príslovka
- d) prídavné meno

18. Urči vo vete podčiarknutý vetný člen:

Pretože už nebolo treba bojovať, roľník – bývalý vojak, krmil svojho koňa biednymi plevami, nestaral sa o neho.

- a) prístavok
- b) zhodný prívlastok
- c) nezhodný prívlastok
- d) príslovkové určenie

Ukážka 2

Margita Figuli: Tri gaštanové kone

Takýmito myšlienkami mal som preplnenú hlavu, ako som sa vracal predvečerom domov cez les, hustý ako decembrová tma, lebo v tomto kraji sú také husté lesy. Vracal som sa na svojom gaštanovom koni a počúval som v prenesmiernej tichosti hôr cengot jeho kopýt, ktorý sa strácal medzi ťažkým a jednozvučným hučaním stromov. Kráčali sme od hraníc pomedzi kopce a jediným naším druhom bol vietor, ktorý prenikal od severu do úžľabín vrchov, aby v nich strávil v pokoji tichú letnú noc. Pomaly sa stmievalo a v každej chvíli som už čakal, že sa nebo otvorí hviezdám. Tušil som miesta, kde ktorá bude svietiť, a napokon nechal som si zrak pripitý na istom bode, lebo som veril, že práve tam sa musí zjaviť jedna. Idúcky takto som hľadel na nebo a myslel na svetlo, podobné tejto hviezde. Myslel som na svetlo svojej mladosti, ku ktorému sa vždy vraciam z dlhých ciest. Tým svetlom je moja krásna Magdaléna, s ktorou som strávil detský čas vo svojej rodnej dedine v Turci. Kvôli jej obrazu putúvam nazad do rokov a zakaždým nachodím ho nezmenený tam.

Keď sa kôň ani pri najbolestnejších úderoch nepohol, lebo bol už celkom dobitý, Zápotočný prešiel k jeho hlave a luzol ho dva razy po pysku. Kôň sa vyhodil vysoko do povetria a vytrhol Magdaléne uzdu z ruky. Zápotočný v zúrivosti zahnal sa na Magdalénu, ale odhodila sa a znova chytila s námahou remence. – Drž ho! – zaškrečal a v tom už aj ťal, ako bez rozumu zviera po papuli, po ušiach, po očiach. Kôň sa metal a hľadal záchranu. Hodil sa vše napravo a zas naľavo. Magdaléna ho už nevládala udržať a pustila remence. Kôň sa zahodil ponad ňu a vyvrátil z brázdy pluh. Magdaléna ostala ležať pod jeho bruchom, a stačil zásah kopytom, aby dokonala. Vtedy som už vedel, čo mám robiť. Aký som bol dlhý, pustil som sa dolu medzami. Kým som doletel, koňovi syčala na všetky strany z pysku krv. Ale Zápotočný ho ďalej mlátil a nedbal ani na to, v akom nebezpečenstve je jeho žena. Kedykoľvek si na to spomeniem, zdá sa mi, že na tej oráčine vtedy, ako sa hovorí, stál sám Kristus, lebo bez jeho prítomnosti bolo by sa stalo niečo strašného.

19. Označ, čo vyplýva z prvej časti ukážky 2.

- a) Rozprávač sa vracia do rodnej dedinky na Orave a cestou premýšľa.
- b) Rozprávač sa vracia na gaštanovom koni počas tichej nedeľnej letnej noci.
- c) V lese fúka studený vietor, preto sa rozprávač orientuje len podľa hviezd.
- d) Rozprávač si v duchu spomína na svoju krásnu Magdalénu, svetlo z mladosti.

20. Ktoré ročné obdobie je v čase návratu rozprávača?

- a) jar
- b) leto
- c) jeseň
- d) zima

21. Urči typ rozprávača v ukážke 2.

- a) objektívny
- b) subjektívny/priamy
- c) vševediaci
- d) nevediaci

22. Urči umelecké jazykové prostriedky:

- a) nebo sa otvorí hviezdam – _____
- b) svetlo svojej mladosti – _____
- c) les hustý ako decembrová hmla – _____

23. Označ možnosť, ktorá nevyplýva z druhej časti ukážky 2.

- a) Kôň sa ani pri najbolestivejších úderoch nepohol, pretože bol celkom dobitý.
- b) Zápotočný kričal na Magdalénu, aby držala splašeného koňa.
- c) Kôň sa tak vykrútil, že privalil svojim bruchom Magdalénu.
- d) Zápotočný prestal mlátiť koňa, keď videl, že mu z pysku strieka krv.

24. Odpovedz na otázky na základe obsahu druhej časti ukážky 2.

- a) Koľko ráz udrel Zápotočný koňa po pysku? _____
- b) Urči druh tejto číslovky. _____
- c) Ako sa volá záporná postava z textu? _____

25. V ktorej možnosti je správne napísaná priama reč?

- a) „Poriadne drž koňa, „povedal Jano, aby ťa nekopol!“
- b) „Poriadne drž koňa“, povedal Jano, aby ťa nekopol!
- c) „Poriadne drž koňa,“ povedal Jano, „aby ťa nekopol!“
- d) „Poriadne drž koňa, povedal Jano,“ aby ťa nekopol!

26. Vypíš z ukážky 2 jednoduchú vetu.

27. Z koľkých viet je zložené podčiarknuté súvetie v druhej časti ukážky 2?

28. Nahrad' podčiarknuté slovo v nasledujúcej vete synonymom: *Magdaléna ostala ležať pod jeho bruchom, a stačil zásah kopytom, aby dokonala.*

29. Na základe ukážky 2 zisti, aký príbuzenský vzťah mala Magdaléna k Zápotočnému.

30. Podľa ktorého vzoru sa skloňuje slovo *do povetria*?

31. Označ, v ktorej možnosti dochádza k spodobovaniu.

- a) pomaly sa stmievalo
- b) ostala ležať pod jeho bruchom
- c) koňovi syčala na všetky strany z pysku krv
- d) idúcky takto som hľadel na nebo

32. Urči slovný druh podčiarknutého slova vo vete: *Kráčali sme od hraníc pomedzi kopce.*

33. Ktoré gramatické kategórie patria slovesu v nasledujúcej vete: *V zúrivosti sa zahnal na Magdalénu.*

- a) 3. osoba, singulár, minulý čas, oznamovací spôsob, dokonavý vid
- b) 3. osoba, singulár, minulý čas, oznamovací spôsob, nedokonavý vid
- c) 3. osoba, singulár, minulý čas, rozkazovací spôsob, dokonavý vid
- d) 3. osoba, singulár, prítomný čas, oznamovací spôsob, nedokonavý vid

34. Ako sa nazýva obyvateľ Turca?